

17 Οκτωβρίου, 1990

[ΠΙΚΗΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

1. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΣΑΓΓΑΡΙΔΗΣ,
2. ΧΡΙΣΤΟΦΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΗ,
3. ΝΥΜΦΟΔΩΡΑ ΑΝΔΡΕΟΥ,
4. ΘΕΟΔΩΡΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ,

Αιτητές,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 513/88).

-
- Αναγκαστική απαλλοτρίωση — Απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας — Σκοπός της απαλλοτρίωσης η διενέργεια αρχαιολογικών ανασκαφών και η συντήρηση αρχαιοτήτων — Αξίωση των αιτητών, πρώην ιδιοκτητών του απαλλοτριωθέντος κτήματος, για επανάκτησή του, δεκαεπτά χρόνια μετά την απαλλοτρίωση, βάσει του Αρθρου 23.5 του Συντάγματος και του Αρθρου 15(1) του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμου του 1962 (Ν.15/62) για τον λόγο ότι ατόνησαν οι σκοποί της απαλλοτρίωσης — Οι ισχυριζόμενες παραλείψεις της απαλλοτριούσας αρχής σε σχέση με το καθήκον για επιστροφή μη αναγκαίας γης, που επιβάλλεται από τις πιο πάνω διατάξεις, κρίνονται με βάση τα δεδομένα που ίσχυαν κατά το χρόνο ολοκλήρωσης της απαλλοτρίωσης — Εφαρμοστές αρχές για απαλλοτρίωση γης για αρχαιολογικούς σκοπούς — Ο περί Αρχαιοτήτων Νόμος Κεφ. 31 όπως τροποποιήθηκε. 5
- Λέξεις και Φράσεις — "Εφικτός", στο Άρθρο 23.5 του Συντάγματος — Δεν ενέχει την έννοια του πραγματοποιηθείς αλλά δυνάμενος να πραγματοποιηθεί ή επιτευχθεί. 10
- Αντικείμενο της παρούσας προσφυγής είναι η άρνηση των αρχών να επιστρέψουν τα κτήματα των αιτητών στην Πόλη (Χρυσούχους) τα οποία ανακηρύχθηκαν ως αρχαία μνημεία. 20

Οι αιτητές ισχυρίστηκαν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, είναι

αντίθετη με τις διατάξεις του Άρθρου 23.5 του Συντάγματος και των συναφών προνοιών του Άρθρου 15(1) του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμου του 1962 Ν. 15/62, που επιβάλλουν την επιστροφή απαλλοτριωθέντος κτήματος εντός χρονικού διαστήματος τριών χρόνων οποτεδήποτε δεν καθίσταται εφικτή η πραγματοποίηση του στόχου της απαλλοτριώσεως.

Το Ανώτατο Δίκαστήριο απέρριψε την προσφυγή και αποφάνθηκε ότι:

10

1. Η παρέλευση της τριετούς περιόδου, δεν συνεπάγεται την έκπτωση των σκοπών της απαλλοτριώσεως οποτεδήποτε αυτοί δεν πραγματοποιούνται μέσα στην περίοδο των τριών χρόνων.

15

2. Δεν έχει καταδειχθεί οτιδήποτε το οποίο να θέσει σε αμφιβολία την κρίση του Τμήματος Αρχαιοτήτων ότι η γη ήταν κατά το χρόνο της απαλλοτριώσεως και παραμένει αναγκαία για την προστασία των αρχαιοτήτων που βρίσκονται κάτω από την απαλλοτριωθείσα γη ή στον περίγυρό της και επίσης ότι ο χώρος αυτός πρέπει να διατηρηθεί ανέπαφος για μελλοντικές ανασκαφές. Ως εκ τούτου ο ισχυρισμός των αιτητών ότι ο σκοπός της απαλλοτριώσεως δεν πραγματοποιήθηκε δεν ευσταθεί.

20

Η προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.

25

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Cyprus Tannery v. Republic (1980) 3 C.L.R. 405,

30

Kaniklides v. Republic (1961) 2 R.S.C.C. 49,

Cyprus Tannery v. Republic (1977) 3 C.L.R. 75,

Nicolaidou v. Republic (1985) 3 C.L.R. 88,

35

Lordos & Sons Ltd and Others v. Republic (1986) 3 C.L.R. 21.

Προσφυγή.

40

Προσφυγή εναντίον της απόφασης του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων με την οποία απαλλοτριώθηκαν τεμάχια των αιτητών που στη συνέχεια ανακηρύχθηκαν σαν αρχαία μνημεία για τη διενέργεια αρχαιολογικών ανασκαφών και τη συντήρηση αρχαιοτήτων στο χωριό Πόλις (Αρχαίον Μάριον).

Μ. Σάββα με Α. Μαππουρίδη, για τους Αιτητές.

Γλ. Χ" Πέτρου, Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α', για τους Καθ' ων η αίτηση.

Cur. adv. vult. 5

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Με διάταγμα της αρμόδιας αρχής που εκδόθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 12/4/68 (αφ. 248) απαλλοτριώθηκε η γη των αιτητών στην Πόλη (Χρυσοχούς) για τους σκοπούς που είχαν ενωρίτερα προσδιοριστεί στη γνωστοποίηση της απαλλοτρίωσης που δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της 12/2/68 (αφ. 134), δηλαδή "... δια την διενέργειαν αρχαιολογικών ανασκαφών και την συντήρησιν αρχαιοτήτων εις το χωρίον Πόλις (Αρχαίον Μάριον)." Πριν η απαλλοτρίωση ολοκληρωθεί με την καταβολή της νενομισμένης αποζημίωσης και τη μεταβίβαση της περιουσίας στην απαλλοτριούσα αρχή τα απαλλοτριωθέντα τεμάχια ανασκηρύχθηκαν ως αρχαία μνημεία και περιλήφθηκαν στο δεύτερο πίνακα του Περί Αρχαιοτήτων Νόμου, Κεφ. 31 (τροποποιήθηκε από τους Νόμους 48/64 και 32/73 - αφ. 146, 12/3/71). Η απαλλοτρίωση συντελέστηκε με την καταβολή της επιδικασθείσας αποζημίωσης και τη μεταβίβαση του κτήματος στις 23/12/71. Έκτοτε παρήλθε πολύς χρόνος χωρίς να διενεργηθούν αρχαιολογικές ανασκαφές ή άλλη εργασία στο απαλλοτριωθέν κτήμα. Το 1988 οι πρώην ιδιοκτήτες του κτήματος, οι αιτητές, αξίωσαν την επιστροφή του για το λόγο ότι ατόνησαν οι σκοποί της απαλλοτρίωσης οπότεν εδικαιούνται στην επανάκτηση του βάσει του άρθρου 23.5 του Συντάγματος και του άρθρου 15(1) του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμου, Ν. 15/62.

Οι καθ' ων η αίτηση απέρριψαν την αξίωση με το δικαιολογητικό ότι:- 30

(α) Οι σκοποί για τους οποίους απαλλοτριώθηκε η γη δεν είχαν εγκαταλειφθεί, και

(β) Στα κτήματα διασώζονται, όπως έχει διαπιστωθεί από το Τμήμα Αρχαιοτήτων, κατάλοιπα σημαντικών κτιρίων του αρχαίου Μαρίου/Αρσινόης, η φύλαξη των οποίων μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την απαλλοτρίωση των κτημάτων και διάτρηση του χώρου ανέπαφου για μελλοντικές ανασκαφές. 35

Η άρνηση των αρχών να επιστρέψουν τα κτήματα, η οποία γνωστοποιήθηκε στις 4/4/88, αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής. Προσβάλλεται (η άρνηση) ως αντιβαίνουσα τις διατάξεις του άρθρου 23.5 του Συντάγματος και των συναφών προνοιών 40

του άρθρου 15(1) του Περί Αναγκαστικής Απαλλοτριώσεως Νόμου του 1962 (Ν. 15/62) που επιβάλλουν την επιστροφή απαλλοτριωθέντος κτήματος οποτεδήποτε δεν καθίσταται εφικτή η πραγματοποίηση του στόχου της απαλλοτριώσεως μέσα σε χρονικό διάστημα 3 χρόνων και ως αυθαίρετη διότι εν πάση περιπτώσει οι αρχές δεν έχουν καταδείξει ότι έχουν ανάγκη του κτήματος για τους καθορισθέντες ή για οποιοδήποτε αρχαιολογικό σκοπό.

Οι καθ' ων η αίτηση υποστηρίζουν την επίδικη απόφαση καθώς και τη διατήρηση της ιδιοκτησίας του απαλλοτριωθέντος χώρου ενόψει της αρχαιολογικής του σημασίας καθώς και της προστασίας των γύρω αρχαιολογικών χώρων η συντήρηση των οποίων επιβάλλει τον αποκλεισμό οποιασδήποτε επέμβασης στο έδαφος ή υπέδαφος της απαλλοτριωθείσας γης.

Η συμπερίληψη του απαλλοτριωθέντος κτήματος στον κατάλογο των αρχαίων μνημείων βάσει των διατάξεων του Κεφ. 31 τεκμηριώνει την αρχαιολογική του σημασία και προσδιορίζει τη ταυτότητα του ως αρχαιολογικού χώρου. Το γεγονός ότι ανακηρύχθηκε ως αρχαίο μνημείο πριν την ολοκλήρωση της απαλλοτριώσεως αποτελεί παράγοντα που άπτεται του επίδικου θέματος.

Στην υπόθεση *Cyprus Tannery v. Republic* (1980) 3 C.L.R., 405 αποφασίστηκε από την ολομέλεια ότι ισχυριζόμενες παραλείψεις της απαλλοτριούσας αρχής σε σχέση με το καθήκον για επιστροφή μη αναγκαίας γης που επιβάλλεται από το άρθρο 23.5 του Συντάγματος και το άρθρο 15(1) του Ν. 15/62 κρίνονται με βάση τα δεδομένα που ίσχυαν κατά το χρόνο ολοκλήρωσης της απαλλοτριώσεως, δηλαδή κατά το χρόνο που η γη περιέρχεται στην κυριότητα της απαλλοτριούσας αρχής.

Η ανακήρυξη τεμαχίου γης ως αρχαίου μνημείου συνεπάγεται σημαντικούς περιορισμούς στη χρήση και ανάπτυξη της που προσεγγίζουν τα όρια της στέρησης. Είναι γι' αυτό το λόγο που ο νόμος (Κεφ. 31) προβλέπει την καταβολή αποζημίωσης στους ιδιοκτήτες βάσει των κριτηρίων που ρυθμίζουν την αποζημίωση απαλλοτριούμενης γης. (Βλ. Άρθρο 9, Κεφ. 31). Πρόσθετα επισημαίνεται ότι η γη μπορεί να απαλλοτριωθεί για αρχαιολογικούς σκοπούς όχι μόνον όταν στον ίδιο το χώρο που απαλλοτριώνεται περιλαμβάνονται αρχαιότητες, αλλά και όταν η απαλλοτριώση της κρίνεται αναγκαία για την περιφράξη και προστασία του χώρου στον οποίο υπάρχουν αρχαία μνημεία. Αυτό προβλέπεται ρητά από το άρθρο 12 του Κεφ. 31. Συνεπώς μπορεί να επιδιωχθεί η απαλλοτριώση όχι μόνον της γης η οποία περιλαμβάνει αρχαία μνημεία αλλά και της γης η οποία την

περιφράσσει οποτεδήποτε επιβάλλεται για τη διαφύλαξη και προστασία των αρχαιοτήτων. Ο προσδιορισμός της ύπαρξης αρχαιοτήτων και οι μέθοδοι προστασίας τους ανάγονται στην επιστήμη της αρχαιολογίας. Ο εντοπισμός και προστασία τους αποτελεί ευθύνη του αρχαιολογικού τμήματος. Δεν έχει καταδειχθεί οτιδήποτε το οποίο να θέτει σε αμφιβολία την κρίση του Τμήματος Αρχαιοτήτων ότι η γη ήταν κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης και παραμένει αναγκαία για την προστασία των αρχαιοτήτων που βρίσκονται κάτω από την απαλλοτριωθείσα γη ή στον περίγυρό της.

5

Η παρέλευση της τριετούς περιόδου που προβλέπεται από το άρθρο 23.5 του Συντάγματος και ρυθμίζεται από το άρθρο 15 του Ν. 15/62 δε συνεπάγεται την έκπτωση των σκοπών της απαλλοτρίωσης οποτεδήποτε αυτοί δεν πραγματοποιούνται μέσα στην περίοδο των 3 χρόνων.

10

15

Στην *Jason Kaniklides v. Republic* (1961) 2 R.S.C.C. 49 αποφασίστηκε ότι ο όρος "εφικτός" που απαντάται στην παράγραφο 5 του άρθρου 23 δεν ενέχει την έννοια του πραγματοποιηθείς αλλά δυνάμενος να πραγματοποιηθεί ή επιτευχθεί. Επομένως η μη υλοποίηση των σκοπών της απαλλοτρίωσης μέσα στην τριετή περίοδο που προβλέπεται δεν καταδεικνύει αφεαυτής ότι ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση είναι ανέφικτος. Η ίδια προσέγγιση υιοθετήθηκε και σε αριθμό μεταγενέστερων αποφάσεων. (Βλ. μεταξύ άλλων *Cyprus Tannery Ltd v. Republic* (1977) 3 C.L.R. 75 (Πρωτόδικη απόφαση η οποία εφεσιβλήθηκε στην *Cyprus Tannery v. Republic* (1980) 3 C.L.R. 405), *Nicolaidou v. Republic* (1985) 3 C.L.R. 88 και *Lordos and Sons Ltd and Others v. Republic* (1986) 3 C.L.R. 21).

20

25

Το ερώτημα το οποίο πρέπει να απαντήσουμε για επίλυση του επίδικου θέματος είναι αν ο σκοπός για τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση έχει καταστεί ανέφικτος. Οι μόνες σχετικές διαπιστώσεις στο θέμα προέρχονται από το Αρχαιολογικό Τμήμα και προσδιορίζονται συνολτικά στην απόφαση που γνωστοποιήθηκε στους αιτητές. Στα επίδικα κτήματα διασώζονται σημαντικές αρχαιότητες, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη διατήρηση του χώρου ανέπαφου για μελλοντικές ανασκαφές. Συνεπώς δεν έχει καταδειχθεί οτιδήποτε που να καθιστά το σκοπό της απαλλοτρίωσης μη πραγματοποιήσιμο.

30

35

Η προσφυγή απορρίπτεται. Η επίδικη απόφαση βεβαιώνεται στην ολότητα της βάσει των διατάξεων του άρθρου 146.4(α) του Συντάγματος. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα.

40

Η προσφυγή απορρίπτεται χωρίς έξοδα.